

Päivitetty 31.1.2023

Ilmoittajansuojelulain edellyttämät toimet Nurmijärven kunnassa

Kansallinen ilmoittajansuojelulaki on astunut voimaan 2.1.2023 (Laki Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta 1171/2022). Sisäinen ilmoituskanava on otettava käyttöön kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

Lain tarkoituksena on tehostaa Euroopan unionin oikeuden ja kansallisen lainsäädännön täytäntöönpanon valvontaa säätämällä niiden henkilöiden suojelusta, jotka ilmoittavat tämän lain soveltamisalaan kuuluvista rikkomisista. Tällä lailla pannaan täytäntöön unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1937, eli ilmoittajansuojeludirektiivi.

1. Mistä ilmoittajansuojelulaissa on kyse

Ilmoittajansuojelu kieltää vastatoimet ilmoittajaa kohtaan. Työnantaja ei voi esimerkiksi heikentää ilmoittajan palvelussuhteen ehtoja, päättää ilmoittajan palvelussuhdetta tai lomauttaa ilmoittajaa ilmoituksen johdosta.

Ilmoittajan suojelulle on kolme yleistä edellytystä:

- Ilmoittajalla on ilmoittamishetkellä perusteltu syy uskoa, että rikkomista koskeva tieto pitää paikkansa.
- Rikkomista koskeva tieto kuuluu ilmoittajansuojelulain soveltamisalaan.
- Ilmoittaja ilmoittaa työnsä yhteydessä havaitusta väärinkäytöksestä.

2. Millaisia ilmoituksia varten erillinen kanava tulee perustaa

Ilmoituksia voidaan tehdä Euroopan unionin tai kansallisen oikeuden rikkomisista, jotka

- ovat rangaistavia
- voivat johtaa seuraamusmaksuun tai
- voivat vakavasti vaarantaa yleisen edun toteutumista.

Ilmoituksia voidaan tehdä seuraavilla aloilla havaituista väärinkäytöksistä:

- julkiset hankinnat
- finanssipalvelut, -tuotteet ja -markkinat
- rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen
- tuoteturvallisuus ja vaatimustenmukaisuus
- liikenneturvallisuus

- ympäristönsuojelu
- säteily- ja ydinturvallisuus
- elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuus sekä eläinten terveys ja hyvinvointi
- Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 168 artiklassa tarkoitettu kansanterveys
- kuluttajansuoja
- yksityisyyden ja henkilötietojen suoja
- verkko- ja tietojärjestelmien turvallisuus.

Lisäksi ilmoituksia voidaan tehdä

- Euroopan unionin varainhoitoa tai menojen toteuttamista tai unionin tulojen tai varojen keräämistä koskevien sääntöjen rikkomisesta
- avustusten tai valtiontukien myöntämistä, käyttämistä tai takaisinperintää koskevien sääntöjen rikkomisesta
- kilpailusääntöjen rikkomisesta
- yritysten ja yhteisöjen verosääntöjen rikkomisesta tai järjestelyistä veroetujen saamiseksi
- kuluttajan suojaamiseksi säädetyn lainsäädännön rikkomisesta.

On huomattava, että muussa lainsäädännössä ja kunnassa jo olemassa olevat ilmoituskäytännöt esimerkiksi poikkeamien osalta säilyvät. Lisäksi kanteluprosessit ovat edelleen mahdollisia.

3. Ilmoituskanava

Organisaatiossa havaitusta väärinkäytöksestä ilmoitus tehdään ensisijaisesti kyseisen organisaation eli kunnan omaan sisäiseen ilmoituskanavaan. Ilmoitus on mahdollista tehdä tietyissä tapauksissa myös oikeuskanslerinviraston (OKV) keskitettyyn ulkoiseen ilmoituskanavaan tai suoraan toimivaltaiselle viranomaiselle.

Oikeuskanslerinvirasto siirtää keskitettyyn ulkoiseen ilmoituskanavaan tehdyt ilmoitukset toimivaltaiselle viranomaiselle, joka tutkii ilmoituksen ja ryhtyy tarpeellisiin toimenpiteisiin. OKV:lle voi tehdä ilmoituksia jo nyt.

4. Menettelystä

4.1. Ilmoitukset

Ilmoituksen pitää sisältää

- Ilmoittajan nimi ja yhteystieto (mikäli ei anonyymejä ilmoituksia hyväksytä), kuten sähköpostiosoite, puhelinnumero tai osoitetiedot
- tieto siitä, mitä toimijaa ja väärinkäytöstä ilmoitus koskee
- tarkempi selostus väärinkäytöksestä
- tieto siitä, millaisessa asemassa ilmoittaja on ilmoituksen kohteeseen nähden.

Käsittelijä toimittaa ilmoittajalle vastaanottoilmoituksen viimeistään seitsemän päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta.

4.2. Ilmoitusten käsittelystä vastaavat

Ilmoitusten käsittelystä vastaavien henkilöiden on:

- 1) ryhdyttävä ilmoituksen johdosta tarpeellisiin toimenpiteisiin ilmoituksen paikkansa pitävyyden selvittämiseksi ja tarvittaessa rikkomiseen puuttumiseksi;
- 2) annettava ilmoittajalle tieto ilmoituksen perusteella toteutetuista toimenpiteistä kolmen tai perustelluista syistä enintään kuuden kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta toimivaltaisessa viranomaisessa;
- 3) annettava ilmoittajalle tieto ilmoituksen perusteella aloitetun selvityksen lopullisesta tuloksesta.

Lisäksi toimivaltainen viranomainen (kunta) voi nimetä ilmoituksen paikkansa pitävyyden selvittämiseksi tarvittavia asiantuntijoita

Toimivaltainen viranomainen voi tehdä päätöksen asian käsittelyn lopettamisesta, jos:

- 1) ilmoitus koskee rikkomista, joka on ilmeisen vähäinen eikä edellytä asian paikkansa pitävyyden selvittämistä; tai
- 2) kyse on toistuvista ilmoituksista, jotka eivät sisällä rikkomista koskevaa merkittävää uutta tietoa verrattuna aikaisempaan ilmoitukseen, joka on jo asianmukaisesti käsitelty.

Päätös käsittelyn lopettamisesta ei vaikuta tässä laissa tarkoitettuun ilmoittajan suojeluun. Ilmoittajalla ei ole valitusoikeutta päätöksestä, si tarvittavia asiantuntijoita.

4.3. Salassapidosta

Ilmoittajansuojelulaissa on yksityiskohtaiset salassapitoa koskevat määräykset.

Ilmoittajan tai ilmoituksen kohteen henkilöllisyyttä koskeva tai muu sellainen tieto, josta henkilöllisyys voidaan päätellä suoraan tai epäsuorasti, on pidettävä salassa. Salassa pidettävää tietoa ei saa oikeudettomasti ilmaista ilman sen henkilön nimenomaista suostumusta, jonka suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty (32 §).

Laissa tarkoitettuja tehtäviä hoidettaessa saatuihin ja laadittuihin viranomaisten asiakirjoihin ja tietoihin sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jollei toisin säädetä.

Ilmoitusta sekä ilmoittajan ja ilmoituksen kohteen henkilöllisyyttä koskevien tietojen julkisuudesta rikosprosessissa säädetään esitutkintalaissa (805/2011), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa sekä oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa.

Ilmoituksen käsittelystä vastaava henkilö saa 32 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä antaa tiedon ilmoittajan ja muiden ilmoituksessa mainittujen henkilöiden henkilöllisyydestä ja henkilöllisyyden suoraan tai epäsuorasti ilmaisevat muut tiedot ilmoituksen paikkansa pitävyyden selvittämiseksi nimetyille henkilöille, jos tiedon antaminen on välttämätöntä ilmoituksen paikkansa pitävyyden selvittämiseksi.

Lisäksi ilmoituksen käsittelystä vastaava henkilö saa antaa tiedon ilmoittajan, ilmoituksen kohteen ja muiden ilmoituksessa mainittujen henkilöiden henkilöllisyydestä ja henkilöllisyyden suoraan tai epäsuorasti ilmaisevat muut tiedot salassapitosäännösten estämättä, jos tiedon antaminen on tarpeen:

- 1) toimivaltaiselle viranomaiselle ilmoituksen paikkansa pitävyyden selvittämistä varten;
- 2) esitutkintaviranomaisille rikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista varten;
- 3) syyttäjälle Syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 9 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamista varten;

- 4) ilmoituksen kohteelle oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi tuomioistuimessa tapahtuvassa käsittelyssä tai tuomioistuimen ulkopuolisessa oikeudellisessa tai hallinnollisessa menettelyssä.

4.4. Ilmoituksen kohteen oikeudesta saada tietoja

Ilmoituksen kohteella on oikeus ilmaista ilmoittajan henkilöllisyys ja saada viranomaiselta tieto ilmoittajan henkilöllisyydestä, jos se on tarpeen oikeudellisen vaatimuksen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi oikeudellisessa menettelyssä.

Ilmoituksen käsittelystä vastaavan henkilön on ilmoitettava ilmoittajalle etukäteen hänen henkilöllisyytensä ilmaisemisesta, jollei tällainen tieto vaaranna asiaan liittyvää ilmoituksen paikkansa pitävyyden selvittämistä, esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä. Toimivaltaisen viranomaisen on lisäksi annettava ilmoittajalle kirjallinen selvitys salassa pidettävien tietojen ilmaisemisen syistä.

5. Prosessista ja aikatauluista

Asiaa käsitellään kunnan johtoryhmässä 17.1.2023, jossa tarkentuneet linjaukset esitellään yt-ryhmässä 19.1.

Kun asia on käsitelty yt-ryhmässä, tavoitteena on viedä linjaukset sisäisen kanavan perustamisesta kunnanhallituksen päätettäväksi 30.1.2023.

Sen jälkeen asiasta tiedotetaan tarkemmin kunnan intrassa, verkkosivuilla sekä esimiesareenassa ja mahdollisesti muissa tarpeellisissa tilaisuuksissa.

6. Päätettäviä asioita

Kunnan johtoryhmässä linjattavia ja edelleen myöhemmin kunnanhallituksen päätettäviä seikkoja ovat erityisesti seuraavat asiat.

1. Sisäisessä ilmoituskanavassa on voitava ilmoittaa kirjallisesti tai suullisesti. Ilmoitusten dokumentoimisen ja ilmoittajalle mahdollisimman sujuvan käsittelyn vuoksi esitetään, että ilmoitukset tehdään sähköpostitse seuraavasti.

Ehdotetaan perustettavaksi kuntaan erillinen sähköpostilaatikko:

ilmoittajansuojelu@nurmijarvi.fi. Ilmoittaja lähettää viestin tavallisena sähköpostina.

Vastaus ja jatkokäsittely tapahtuu suojattuna s-postina. Sähköpostissa ei säilötä viestejä, vaan ne tallennetaan asianhallintaan, tosin suojatut sähköpostit poistuvat muutenkin määräajan kuluttua. Sähköposteja käsittelevät nimetyt henkilöt.

Toinen vaihtoehto voisi olla oma järjestelmä: Navisec, tai Rego. Näiden mahdollisuuksien käyttöönottoa selvitetään vielä tätä kirjoitettaessa. Itse ilmoituksesta seuraavaan käsittelyprosessiin ei ole olennaista vaikutusta, kumpi ilmoitusväylä tulee valittavaksi.

2. Organisaatio voi päättää ottaa sisäisessä ilmoituskanavassa vastaan myös nimettömiä ilmoituksia. Myös tämä tulee linjattavaksi seikaksi.
3. Toimivaltaiten viranomaisten tulee nimetä ilmoituksen käsittelystä vastaava henkilö tai henkilöt. Vastaavalla henkilöllä on oltava riittävä asiantuntemus ilmoitusten käsittelyyn. Ilmoituksia saavat käsitellä vain nimetyt henkilöt (20 §).

7. Henkilötietojen käsittelystä ja tietosuojan vaikutuksenarvioinnista

Ilmoituskanavan perustamisesta tehdään tietosuojan vaikutusten arviointi ja laaditaan käsittelytoimia koskeva seloste.

Ilmoitusten käsittelyn yhteydessä käsitellään ilmoittajaa ja mahdollista ilmoituksen kohdetta koskevia henkilötietoja. Vastaanotetut ilmoitukset on merkittävä asianhallintarekisteriin tai muulla tavalla rekisteröitävä. Tietojen säilytysaika on viisi vuotta ilmoituksen saapumisesta.

Laati Sari Forsström, kunnanlakimies

Liitteet luonnos käsittelyprosessista